

Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan ile Müze Eğitimi Üzerine Söyleşi

An Interview with Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan on Museum Education

Mehmet Özgür Kızılkaya

BirKültür, mehmetozgurkizilkaya@gmail.com

ÖZET

Ayşe Çakır İlhan Güzel Sanatlar Eğitimi bölümünü bitirmesinin ardından 11 yıl resim öğretmeni olarak çalışır. Bu süre içinde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim bölümünden 1980 yılında mezun olur. 1985 yılında Prof. Dr. İnci San danışmanlığında "Temel Eğitim İkinci Basamağında (ortaokullarda) Plastik Sanatlar Eğitimi" başlıklı çalışmasıyla yüksek lisansını, "Türkiye Üniversitelerinde Seçimlik Güzel Sanatlar Derslerinin Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmasıyla da 1993 yılında doktorasını tamamlar. 1989 yılında Ankara Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak başladığı akademik meslek hayatında, anabilim dalı başkanlığından, dekanlığa, YÖK Danışma Kurulu üyeliğinden enstitü müdürlüğüne kadar birçok görev üstlenir. 2007 yılından bu yana Müze Eğitimi Anabilim Dalı başkanlığı görevini sürdüren Çakır, bu alanda birçok proje yürütüp tez danışmanlığı yapar, çok sayıda kitap, makale ve bildiri yayınlar ve konferanslar, seminerler düzenler. Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi'nde gerçekleştirilen bu söyleşide, Çakır'ın müze eğitimindeki yolculuğu ve tecrübesi, alandaki güncel çalışmalar ve alanın müzeciliğe etkisinden ve yaşadığı değişimlerden söz edilir. Güncel olarak MEB ile yürütülen projeler, müzelerin eğitim konusundaki hassasiyetleri, uygulamadaki problemler ve olası çözümlerden bahsedilir.

Anahtar Kelimeler: Müze eğitimi, müzecilik, eğitimcilerin eğitimi, söyleşi.

Tür: Söyleşi

Yayın Süreci

Gönderim: 19.02.2020

Kabul: 16.03.2020

Yayınlanma: 29.05.2020

Kapadokya - Göreme Açık Hava Müzesi /
Nevşehir

Önerilen Atıf

Kızılkaya, M. Ö. (2020). [Söyleşi: Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan ile Müze Eğitimi Üzerine Söyleşi]. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 2(1), 1-14.

* Yazar Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-6999-2517>

Giriş

Müze eğitimi bugün ideal uzak bir geleceğe havale edilmiş kavramların gölgesinden çıkarak neredeyse tüm müzelerin başvurduğu güçlü bir varlığa sahip olup, onların temel fonksiyonlarından biri haline gelmiştir. Eğitim ya da daha geniş anlamıyla eğitime hasredilecek etkinlikler müzelerin ziyaretçiye çağrılarının kaçınılmaz sesine karşılık gelmektedir. Aynı zamanda eğitim anlayışının çeşitlenmesi, günümüzde genel eğitimin, okulların kapsayıcılık sıkıntısıyla öğretimin gerçekleştirilmesindeki mutlaklığının sarsılması ve okul dışı öğrenme ortamlarının da genel eğitime dâhil edilmesi istekliliği yine müze eğitimini gündeme getirmektedir. Bu açıdan müze eğitiminin işlev ve niteliklerinin tarif edilmesi, hem müzelerin hem okulların müze eğitimine olan ilgisinin soruşturulması ve alandaki güncel çalışmalar hakkında Ankara Üniversitesi Müze Eğitimi Anabilim Dalı başkanı Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan ile söyleşi gerçekleştirilmiştir.

Soru 1. Müze eğitimindeki yolculuğunuzu tarif eder misiniz? Neden bu alanı seçip, nasıl süreçlerden geçtiniz?

Resim-iş öğretmeni olarak önce ön lisansımı tamamladım ve 11 yıl resim öğretmeni olarak çalıştım. Resim öğretmenleri biliyorsunuz sanat ve müzeler ile doğrudan ilişkilidir ve öğretmenliğim süresince sürekli öğrencilerimi müzelere, galerilere götürmeye çalıştım ve müzelerde eğitim çalışmalarına o zaman başladım. 1989 yılında Ankara Üniversitesi'ne araştırma görevlisi olarak geldim ve Bekir Onur ile tanıştım. Bekir Onur o zamanlar Oyuncak Müzesi'ni kurma hazırlıkları içerisindeydi. Bu Oyuncak Müzesi önce Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin bir departmanında yer alıyordu ve ben ona müzeleri çok sevdiğimi dolayısıyla müzelerde çalışmak istediğimi söyledim. Bekir Bey bunu çok iyi değerlendirdi ve 89 yılında bir seçimlik ders açtı. Dersin adı yaratıcı düşüncenin geliştirilmesiydi. Orada dördüncü sınıf öğrencileri ile çalıştım. Oyuncak Müzesi daha tam olarak ortaya bile çıkmamıştı ve öğrencilerin oradan bir oyuncak seçmelerini istedim ve o oyuncuğun üretildiği tarihin içinde olduğu 5 yıllık dilime odaklanmalarını söyledim; o zaman dilimi içerisinde acaba cumhurbaşkanı, başbakan kimdi, eğitim bakanı kimdi, eğitimin içerisinde müze eğitimi ile ilgili herhangi bir konu var mıydı bunları araştırmalarını istedim. Seçtikleri oyuncaklarla ilgili dedelerinin, anne ve babalarının ve yakınlarının düşüncelerini aldım. Sonra da onların bugünün oyuncakları ile ilgili bir tasarım

yapmasını istedim. Ardından bir sergi açtık. Bu çok ilgi gördü. Ondan sonra ben kendimi artık müze eğitimi çalışmaları içerisinde buldum.

Bekir Bey gerçekten müze eğitimi konusunda Türkiye'de pek çok ilki başlatan kişidir. Kendisi elleriyle yıllarca bu oyuncakları, burada gördüğünüz pek çok oyuncakı topladı, envanterini yaptı ve müzeyi kurdu. Oyuncakların nasıl toplandığı, elde edildiğiyle ilgili Oyuncaklı Dünya diye bir kitabı yayınladı. Daha sonra da Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi'ni kurdu. Burada da her yıl hem uluslararası ve hem de ulusal sempozyumlar yapmaya başladı. O sempozyumlarda hala çok beğendiğim bir yaklaşım içerisindeydi. Türkiye'de ya da dünyada özellikle çocukluk, gençlik çalışan, müze eğitimi çalışan kişilere bir yıl önceden sipariş bildirimleri verdi. *Siz şu konuda bir çalışma yapın ve bir yıl sonra şu tarihte bu bildiriye orada yayınlayın.* Her toplantıda bana da bir bildiri siparişi verdi. Hoca'nın bu tutumu önce bize ters geldi ama sonra ne kadar doğru karar verdiğini gördük ve böylece Oyuncak Müzesi'nin içerisinde yer almaya başladık. Tabii ki Oyuncak Müzesi'nin kuruluşunda Bekir Hoca başta olmak üzere onun asistanları olan şu an Başkent Üniversitesi'nde çalışan, yıllarca Ankara Üniversitesi'nde çalışmış Prof. Dr. Figen Çok, şimdi bu müzenin müdürlüğünü yapan Prof. Dr. Müge Artar ve Doç. Dr. Tülin Şener bu müzeye çok emek verdiler. Aynı şekilde şimdi burada idari görevli olan Banu ve Hülya da ki o zamanlar onlar sanıyorum lise mezunları, dışarıdan üniversiteyi bitirdiler ve müze eğitiminde yüksek lisans yaptılar. Böyle bir kadro oluşmaya başladı.

Bekir Bey emekli olurken Eğitim Bilimleri Enstitüsü müdürüydüm ve bir idari görev vardı üzerimde. Bekir Bey geldi dedi ki, *ben Müze Eğitimi Anabilim Dalı'nın başkanlığını sana vermek istiyorum, sen yürütebilirsin diye düşünüyorum.* Tabii bu çok onurlu bir görevdi ama çok da sorumluluk isteyen bir görevdi. Çünkü lisansüstünü tanıtmak, belli bir kitleyi oluşturmak, özellikle eğitim çevrelerinde bunu duyurmak kolay bir şey değildi. Bekir Bey'den sonra biz Müge Artar ile bunu nasıl yapabileceğimizi düşündük hem müzelerle hem de Eğitim Bakanlığı ile ilgili çalışmalar yaptık. İki ayaktan bunları götürmeye çalıştık. Tabii bu işlerin maddi boyutları da var. Herkesin bildiği gibi maddi boyut konusunda da hiçbir zaman akademisyenlerin belli bir birikimi olmaz. Bunun üzerine biz projeler yapmaya başladık. Bekir Bey'in de desteklediği ilk projemizi Birleşmiş Milletlerle yaptık. Bu çok ses getirdi. Projeye basılmış bu kitaplar hala gündemde. Bu proje aslında Kars'ın marka şehir olmasıyla ilgili bir projeydi. İçerisine bir sosyal

sorumluluk projesi de kondu ama bu kısım nerdeyse diğer projenin önüne geçti. Projemizi şöyle kurguladık: Devletin güvencesinde olan çocukları aldık, bu çocuklar 81 ilden gelen çocuklardı. Her ilden iki çocuk getirttik, tabii bir de öğretmenleri. Aynı zamanda Kültür Bakanlığı ve gideceğimiz müzelerdeki çalışan insanlar da projede yer aldı. Projeye dâhil olan çocuklar devletin himayesindeki ilkokul ve ortaokul çocuklarıydı. Bunları iki yıl akran lideri olarak yetiştirdik ve müze eğitimi konusunda onlara eğitimler verdik. Daha sonra da bu çocuklar, öğretmenleri, TRT'den etkinliği çekecek kişiler, yazarlar, gazeteciler, Kültür Bakanlığı'ndan projede görev alanlar, hepimiz Devlet Demir Yollarının verdiği bir trene bindik ve sekiz günde İstanbul'dan Kars'a gittik. Her gün geceleyin yol aldık gündüz de bir şehirde durduk. O durduğumuz şehirde bizim yetiştirdiğimiz akran liderleri oradaki çocuklara müze eğitimi verdiler. Dolayısıyla bu çok ses getiren bir proje oldu, hem İngilizce hem Türkçe beş ayrı kitap yayınlandı. Bu kitaplar Türkiye'de pek çok kişi tarafından edinildi. Aynı zamanda ücretsiz olduğu için sanal ortamda da bu kitaplar herkese ulaşmakta. Dolayısıyla bu projenin müze eğitiminin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynadığını düşünüyorum. Bunun dışında enstitü müdürlüğüm bittikten sonra Eğitim Bilimleri Fakültesi'ne önce dekan yardımcısı oldum peşinden de dekan oldum, sonrasında da Güzel Sanatlar Fakültesi'ni kurdum. Bütün yönetici olduğum zamanlar içerisinde sürekli müze eğitimi konusunda neler yapabilirim ve kamuoyunda, resmi kurumlarda bunu nasıl daha çok gündeme getirebilirim diye uğraş verdim. Bir kere her şeyden önce öğretmen yetiştirme programları nerdeyse dört beş yılda bir değişmeye başladı. Birinde de ben YÖK'te danışmandım. Dolayısıyla müze eğitiminin bir alan olarak yerleşmesi için orada çaba sarf ettim. Güzel Sanatlar Fakültesi'ni kurduğumda iki bölüm açtım. Biri Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım, diğeri de Müzecilik bölümüydü. Müzeciliğin fakültede, lisansüstü müze eğitiminin disiplinler arası olmak kaydıyla enstitüde devam etmesi konusunda çaba gösterdim. Peşinden müzelerdeki profesyonellerin bu konuda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını görüp, Erasmus+ projesi yapıldı. Bu proje müze çalışanlarına aitti ve onlarla çalıştık. Uzaktan eğitimle onlara eğitimler verdik. Kültür Bakanlığı desteğiyle bu projenin de kitapları çıktı ve en çok istediğimiz şeylerden birisi de buydu.

Başka bir proje müzelerde çocuk dostu müze projesiydi. Çocuklar müzelere gittiklerinde nasıl davranacaklar, nasıl eğitim alacaklar, bunun için eğitim departmanlarının nasıl olması gerektiği

konusunda çaba sarf ettik. Müzeler de bu işlere sıcak bakmaya başladı. 1997 yılında Müze Eğitimi yüksek lisans programı açıldığında Bekir Bey, yüksek lisansa müzede çalışan arkeologları ve sanat tarihçilerini davet etti ve onlara lisansüstü eğitim verdi. Çünkü onlarla bu konuda bir farkındalık oluşturulması gerekiyordu. Önceden eğitim için müzeye gittiğiniz zaman, özellikle resmi müzelerden söz ediyorum, çok da sıcak karşılanmıyordu ama şu anda her müze eğitim yapmak için büyük bir çaba içerisinde.

2018 yılında öğretmenlik programları yeniden değişti ve her öğretmenin alması gereken meslek bilgisi dersleri arasına müze eğitimi diye bir ders konuldu ve sonra okul dışı öğrenme diye başka bir ders daha konuldu. Bunlar tabii bizi çok memnun eden durumlar.

Başta Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı bütün öğretmenlerin müze eğitimi konusunda bilgi sahibi olmasını istedi. 2019 yılı Mart ayında bizimle, Müze Eğitimi Anabilim Dalıyla bir protokol imzaladılar. Şimdi onlarla müze eğitimi konusunda öğretmenlere, on beş bin öğretmene eğitim vermek üzere bir protokol yapmış bulunuyoruz. Bu süreçte çok seri çalıştık diyebilirim, gerçekten bütün zamanımızı buna verdik çünkü hep istediğimiz bir şeydi; öğretmenlerin müze eğitimi konusunda bilinçlenmesi, konuyu öğrenmesi çok önem verdiğimiz bir husustu. Bir ekip kurduk. Bu ekibin içerisinde Müze Eğitimi Anabilim Dalında olan hocalar var ama hocaların yanında da yine müze eğitimi yüksek lisansından mezun olan öğrencilerimiz de bize destek verdiler. Her geçen gün de destek veren sayısı çoğalıyor. Bugüne kadar yedi yerde yedi yüz öğretmenle eğitim yaptık. Gerçi hedeflenen sayıya, on beş bine nasıl ulaşacağız, o da bir soru işareti ama işte nefesimiz yettikçe yapmaya çalışacağız.

Müze eğitimi şimdi çok yaygın olarak hem müzeler tarafından hem de üniversiteler tarafından benimsenen bir alan oldu. En önemli gelişmelerden birisi özellikle son yıllarda çok sayıda özel müzenin açılması ve kurulan her özel müzenin ilk olarak eğitim departmanını kurmasıdır. Eğitim departmanında da eğitimle ilgili çalışan kişileri istihdam etmeye başladılar. Rahmi Koç Müzesi başı çeken müzelerden birisi. Pera Müzesi, İstanbul Modern, Sabancı Müzesi, işte Ankara'da CerModern, şimdi mesela Cin Ali Müzesi kuruldu tamamen eğitimle ilgili. Ve tabii ki yeni

kurulan pek çok müze eğitim departmanını kurma konusunda yarış içerisinde. Bizim de bunlar çok istediğimiz, beklediğimiz şeyler.

Soru 2. Müze Eğitiminin toplum için bir önemi olduğuna inanıyor musunuz?

Evet, tabii çok inanıyorum. Ben mesela yaptığım bir araştırmadan şunu çıkardım: Müzelere, galerilere gittiğimde özellikle emekli olan insanların müzelerde olduklarını ve müze gezmekten, eserleri incelemekten büyük bir zevk aldıklarını, fakat nasıl bakacakları konusunda pek de fikirleri olmadığını gördüm. Çünkü etiket bilgisi onları aydınlatacak bilgiler içermiyor. Bununla ilgili mesela müzelerin belli hazırlıklar yapması ve onların eserlere nasıl bakacakları konusunda eğitim vermesi lazım. Bu konuda da çalışmalarımız devam ediyor. Bir araştırmamız da oldu denememiz de oldu ve bununla ilgili bir ölçme aracı da geliştirdik. Emekli olmuş ya da vakti olan insanların müzeye gitmesi ve müzeden yararlanmasının hem kültürlenme hem geçmişi bugünü ve yarını bilme açısından önemli olduğunu düşünüyoruz. Bununla birlikte bizim en çok ilgilendiğimiz grup yetişen grup yani okul öncesinden üniversiteye kadarki grup olduğundan biz aile eğitimlerinin çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Çocuklarla birlikte aileleri acaba nasıl bunun içerisine katabiliriz bununla alakalı çalışmalar yapıyoruz.

Bir müze toplumun geçmişini barındıran yerdir. Bu müzenin arkeoloji müzesi, etnografya müzesi, sanat müzesi işte tarih müzesi ya da bilim müzesi olması fark etmiyor. Çünkü sizin gittiğiniz müze hangisi olursa olsun oradaki bir nesneden, o nesnenin tarihinden, o nesnenin bağlamına bakarak ülkeniz hakkında, başka ülkeler hakkında fikir sahibi olabilir, yeni akıllar yürütebilirsiniz. Bence halkın, yani toplumun aydınlanması için müzeler aslında bulunmaz mekânlar. Hem estetik hem orada bulunmaktan insanların hoşlandığı yerler. Müzelerin biraz daha ziyaretçi odaklı olup, ziyaretçiyi orada rahat ettirecek ve onların orada bulunmaktan ve müzede bir şey öğrenmekten keyif almalarını sağlayacak ortamın oluşturulması gerekiyor.

Soru 3. Müze eğitiminin müzeciliğe katkılarında söz edebilir miyiz? Nasıl katkıları oldu?

Müze eğitimi her alana katkı sağlıyor. Tabii ki müzecilik alanına da çok önemli katkılar sağlıyor. Mesela artık çağdaş müzecilikte zaten eğitim ve toplum olmazsa olmaz bir alan teşkil ediyor. Çünkü çağdaş müzecilikte artık nesne odaklı sergilemelerden vazgeçilip toplum odaklı olmaya

başlandı. Toplum odaklılık, toplumun müzeye sahip çıkması ve müzeyi yönetmesi demek oluyor. Artık çağdaş müzecilikte istenen bu. Müzenin sahibi bundan böyle ne hükümetler ne belediyeler ne de şahıslar; toplum. Yani toplum ona sahip çıktığı zaman müzeler ve müzedeki olan biten şey gerçek amacına ulaşmış olacak. Müze eğitiminin şunlar da müzeciliğe katkılarından oldu; müzeler sergilemelerini değiştirmeye ve artık kronolojik bir sergilemeden vazgeçmeye başladılar. Daha tematik sergiler, canlandırmalar söz konusu. Sonra teknoloji devreye girdi. Gelenler daha çok bilgiye ulaşma fırsatı bulmaya başladılar. Daha önce biliyorsunuz yalnızca vitrinlerin içerisinde olan müze malzemeleri varken, şimdi artık daha farklı bir yaklaşım söz konusu. İmitasyon malzemelere dokunulabileceği, onlarla birlikte farklı şekilde iletişime geçilebilecek sanal ortamlar da oluşmaya başladı. Böyle yaklaşımlar da olacak.

Müzelerde sanat tarihçiler, arkeologlar daha çok istihdam ediliyor şimdi yeni yeni müze araştırmacısı diye bir kadro açıldı. Orada biraz işletmeciler, ekonomistler devreye girmeye başladı ama bence çok yakın bir tarihte de müze eğitimcilerini müzeler talep etmeye başlayacaklar. Çünkü müze eğitimi bir alandır ve müzelerin bundan vazgeçmesi mümkün değildir.

Soru 4. Müzede öğrenme ile müze eğitimi arasında temelde ne fark var?

Aslında hepsi birbirinin içerisine girmiş vaziyette. Eğitim biliyorsunuz büyük bir kavramdır, her şeyi kapsar. Ama öğretim bir alanla ilgilidir, o alanın öğretimi söz konusudur. Kendi yöntemleri, teknikleri, yaklaşımları vardır ona göre öğretilir. Ama eğitim daha büyük bir şemsiyedir. Program geliştirmeciler, ölçme değerlendirmeciler, eğitim psikologları, yetişkin eğitimcilerine bakıldığında, bütün branşlar müze eğitimini, okul dışı öğrenmeyi kendi konuları içerisine dâhil etmeye ve böylece bir yandan da acaba biz bunu nasıl ele alabilir, ne yapabiliriz diye düşünmeye başladılar. Biz de onlardan yararlanıyoruz. Mesela müzede herhangi bir etkinlik yapacağımız sırada ya da müze ile ilgili yayın yapmaya niyetlendiğimizde hiçbir zaman kendimiz meselenin hepsini biliyoruz diye çıkmıyoruz ortaya. Hemen bir programcı, ölçmeci veya eğitim psikoloğu çağırıyoruz ama müze eğitimini bilen bir programcı, ölçmeci ya da psikoloğu. Böylece müze eğitiminde disiplinler arası yaklaşımı çok iyi sürdürebilen bir yapıya da oturtmaya çalıştık ve inşallah böyle de devam eder.

Soru 5. Müze eğitiminin merkezi yaklaşımlarından biri yapılandırmacı yaklaşım. Bu yaklaşımın niçin sıklıkla tercih edildiğini izah eder misiniz?

Yapılandırmacı yaklaşım bir kere çağdaş bir yaklaşım ve müze eğitiminin tanımı ile de neredeyse birebir örtüşen bir yaklaşım. Çünkü yapılandırmacı yaklaşımı çok basit olarak şöyle tanımlayabilirim; bir kişinin edindiği deneyimleri, bilgileri yeni edineceği bilgi ve deneyimlerle eşleştirmesi ve onun üzerine kurgulamasıdır. Müze eğitimi de zaten böyle bir şeydir; dün ve bugünün deneyimleriyle yarın yapılacakları tasarlama. Yapılandırmacı yaklaşımın özünü müze eğitiminin özü arasında birebir örtüşme söz konusudur. Onun için yapılandırmacı yaklaşımı biz sık sık gündeme getiririz ve bundan da çok yararlanırsınız.

Soru 6. Müze eğitiminin geleceğini hem kavramsal hem pratik manada nasıl görüyorsunuz?

Müze eğitiminin geleceğinin sağlam olması için tabii ki şahıslara bağlı kalmaması, belli politikaların oluşturulması ve bunun yerleşik bir yapıya kavuşturulması gerekir. Bununla ilgili de aslında adımlar atılıyor. Mesela Kültür Bakanlığı'nın bütün öğretmenlere müzelere ücretsiz giriş hakkı vermesi alanın gelişimine destek olacaktır diye düşünüyorum. Tabii ki kişilere bağlı kalmamalı böyle alanlar, daha kurumsal olmalı ve YÖK de bunu desteklemeli, Milli Eğitim Bakanlığı da öğretmenler ve öğrenciler açısından bunu desteklemeli ve akademisyenler de bu konuda çalışmalar yapmalıdır.

Soru 7. Müze eğitimiyle alakalı etkinliklerde ve konuya ilgide bir artış yaşanmakta, siz bunu neye bağlamaktasınız?

Bunu "Disiplinlerarası Müze Eğitimi Anabilim Dalı"nın çok yoğun çalışmasına bağlıyorum Biz mesela öğretmen eğitimleri yapmaya başladık. Önce kitapları yazdık ve şu anda kitaplar Eğitim Bilişim Ağı'ndan (EBA) online olarak görülüp indirilebiliyor. Sonra Ankara'da kırk öğretmenli bir pilot çalışma yaptık. Çalışma yaptığımızın ertesi haftası öğretmenler öğrendiklerini kendi okullarında, çevredeki okullarda ve öğrencileriyle uygulamaya başladılar. Kırkın çarpan faktörünü düşünün. Ardından gittik Erzurum'a iki yüz elli öğretmenle eğitim yaptık. Her okulda on öğretmen olsa ve bunların kendi okullarında eğitim vermek durumunda olduğu düşünüldüğünde ortaya çıkan çarpan faktörünü göz önüne getirin. Bu yaptığımız eğitimlerde öğretmenlerin memnuniyet dereceleri de çok yüksek olduğu ve yapılan eğitimleri benimsedikleri

için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan kurs verme talepleri oldu ve kendi bölgelerindeki öğretmenlere kurs vermeye başladılar. Böylece bir farkındalık oluştu ve müze eğitiminin üç aşamasında, yani müze öncesi, müzede ve müze sonrasında uygulayabilecekleri, müzede uygulayabilecekleri çok pratik yöntem ve teknikleri onlara öğrettik. Bunları da eğitimlerimizde uygulamalı yaptığımız için herkes bunu öğrendi ve benimsedi ve öğretebildi. Çünkü insan öğretebildiği, anlatabildiği sürece daha çok bilgi üretebiliyor.

Öğretmenlerle biz WhatsApp'tan görüşüyoruz, WhatsApp gruplarımız var. En azından her gün birisinin bir etkinlik yaptığını, bir çalışma yaptığını, üstüne bir şeyler kattığını, kendi öğrencilerine göre sadeleştirdiğini ya da biraz daha eklemeler yaptığını görüyoruz ve bunun tabii çok yaygınlaşacağına inanıyoruz.

Soru 8. Eğiticilerin eğitimi kapsamında Türkiye'nin birçok şehrinde müze eğitimi çalışmaları gerçekleştiriyorsunuz. Bu çalışmalarla ilgili bilgi verebilir misiniz?

Bu çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ile yürütülüyor. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürü Adnan Boyacı her şeyden önce bunu kendine bir prestij projesi olarak aldı. Bütün ekip bize çok destek oldu; çok kısa sürede kursiyerleri ayarlandı, öğretmenler ayarlandı, öğretmenlerin gelmesi gitmesi, kalacakları yerler, müzeler bunların hepsi ayarlandı. Bizim de çabalarımızla bir aura oluştu, bir atmosfer oluşturuldu. Çalışmaları duyan öğretmenler bu eğitime katılmak istiyorlar. Mesela kurs için Milli Eğitim Bakanlığı online olarak başvuruları açtıkları zaman bir günde yaklaşık beş bin kişi müracaat ediyormuş. Biz yüz kişi, iki yüz kişi ile çalışıyoruz. Demek ki öğretmenler arasında bunu duyurma mekanizmaları var. Herkes bu eğitime katılmak istiyor. Bu çok hoş bir şey. Böyle olunca da tabii ki yaygınlaşıyor ve herkes takip ediyor. Sonra alternatifler üretilmeye başlandı; acaba online bir şeyler ya da bir kısmı online bir kısmı yüz yüze bir şeyler yapılabilir mi gibi çalışmalar yürütüldü. Her gittiğimiz ilde de -İstanbul'da Bodrum'da Erzurum'da ve en son Urfa'da- hem Milli Eğitim İl Müdürlükleri hem Kültür İl Müdürlükleri hem Kültür Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı bu projeye çok sahip çıktı ve destek verdiler. Gittiğimiz yerlerden memnun olmadığımız hiçbir yer olmadı. Bütün personel çalışmalara canı gönülden destek veriyor. Öğretmenlerin, katıldığım eğitimden verim aldım, ben buradan bir şey öğrenerek geri

dönüyorum çıkarımını arkadaşlarına anlattığını -ki en iyi reklamın da böyle kulaktan kulağa olan reklam olduğunu düşünüyorum- dolayısıyla da işin bu şekilde yaygınlaştığını farz ediyorum.

Bu eğitim kırk saat süren bir eğitim. Eğitimin birinci günü genellikle müze eğitimi nedir, müzede eğitimde ne tür yaklaşımlar söz konusudur gibi daha çok kuramsal bilgiler veriliyor. Mesela bir müze etkinlik planı nasıl hazırlanır, bir program nasıl hazırlanır, müzeye götürecek öğrencinin öğrenmesi konusunda nasıl yaklaşımlar içerisinde olması gerekir, kültürel miras nedir, bununla ilgili neler yapılması gerekir, bunun öğretim programı ile bizim yapacağımız program arasındaki bağlantıları nelerdir, etkinliklerde hangi yöntem ve teknikler kullanılabilir sorularına cevap veriliyor. Drama yöntemini kullanarak grupların birbirini tanıması kaynaşması ve daha eğlenceli bir atmosferin oluşmasının ardından ikinci gün müze eğitimi uygulamasına başlıyoruz.

Uygulama sürecindeki ilk aşamaya müze öncesi eğitimi diyoruz. Öğretmenler müze öncesinde neler yapabilirler sorusundan yola çıkıyoruz. Gideceğimiz müzeleri tanıtıyor aynı zamanda da o müzelerin yetkililerini çağırıyor, onlardan müzelerini tanıtılmalarını istiyoruz. Yani öğretmenler bir eğitim yapmadan önce müzeyle nasıl bağlantı kuracaklar, müzeyle kendi öğretim programları arasında nasıl bağ kuracaklar, kendi yaş guruplarına göre programlarını nasıl hazırlayacaklar, hangi yaklaşım içerisinde yer almaları, hangi yöntemleri kullanmaları gerekir sorularına hem uygulamalı hem teorik cevaplar veriyoruz. Bunların ardından örneğin müze öncesi yapılabilecek uygulamalardan “ben müzesi” çalışması yapıyoruz. Daha önceden onlarda kendileri için değer taşıyan bir nesneyi yanlarında getirmelerini istiyoruz. Onlar bu nesnelere yanlarında getiriyorlar ve biz onlara bir envanter fişi veriyoruz. Envanter fişi ile sanki bir müzeye nesne kabul ediyorlarmış gibi o envanter fişini kendi nesnelere için dolduruyorlar. Bu nesnenin fiziksel özelliklerini yazıyorlar, resmini çiziyor ya da fotoğrafını koyuyorlar. Bu nesne bu müzeye nasıl gelmiş, satın mı alınmış bağış mı olmuş, büyüklerinden mi kalmış gibi sorulara cevap üretiyorlar. Böylece bir müzeye gelen nesnelere konusunda, müze o nesnelere nasıl kabul eder nasıl envantere geçirir bu konuda bir bilinç oluşturuluyor. Bu fişleri hazırladıktan sonra, “ben müzesi”nin bir sergi açmasını istiyoruz. Bu sergi için onları serbest bırakıyoruz. Diyelim ki bir grupta otuz kişi var, bunlardan bazıları diyor ki etnografik olanları bir sergileyelim, arkeolojik olanları bir sergileyelim ya da işte başka nesnelere olabilir onları bir arada sergileyelim. Bu probleme çözüm üretmelerini isterken bir müzede sergileme ya da galeride sergileme nasıl yapılır, bunun için

süreç nasıl gelişir konusunda onları bilinçlendirmeye çalışıyoruz ki onlar da öğrencilerini bilinçlendirsın diye. O sergiyi sonra açıyoruz ve katılımcılar nesnelere anlatırken çok hoş öyküler ortaya çıkıyor.

Müze bavulu isminde bir başka çalışmamız daha var. Bu bavulu biz götürüyoruz ve bavulda etnografik, arkeolojik nesnelere imitasyonları oluyor. Hemen hemen her arkeoloji müzesinde ya da etnografya müzesinde görülecek nesnelere bunlar. Sonra iki kişiye ya da üç kişiye bir nesne veriyor, o nesneyi araştırmasını, onun envanter fişini oluşturmasını istiyoruz. Bu nesneye benzeyen nesnelere günümüzde var mı, gelecekte de olacak mı gibi sorular yönelterek bir çalışma yapıyoruz. Dolayısıyla katılımcılar bir arkeoloji, etnografya, sanat ya da bir bilim müzesine gitmeden önce o nesnelere elleyerek, dokunarak ve onlar hakkında bilgi toplayarak oradaki nesnelere aşina olmaya başlıyorlar. Örneğin arkeoloji müzelerindeki –riton ya da fibula gibi- bazı nesnelere verilen isimleri önceden biliyorlar. Bunun gibi bazı kavramlara dair bilgi veriyoruz. Böylece gittiğinde farkındalıkları çok çok daha fazla artmış oluyor.

Sonra peşinden müzeye gidiliyor. Müzeye gitmeden önce biz müze ile bütün bağlantılarınızı kurmuş, çalışmayı nerede yapacağımızı planlamış ve orada yapılacak çalışma konusunda materyallerimizi hazırlamış oluyoruz. Genellikle arabul kâğıtları olabiliyor bunlar, ipucu kâğıtları ya da eser inceleme kâğıtları olabiliyor. Her müzenin özelliğine göre farklı materyaller hazırlıyoruz. Onlara bu materyalleri veriyor, o materyaldeki nesneyi bulmalarını istiyoruz. Daha sonra buldukları ile ilgili öyküler yazıyorlar, bu öyküleri drama yoluyla canlandırıyorlar. Sonra bu nesnenin gelecekteki durumunu tahmin ediyorlar.

Müzedeki çalışmadan sonra üçüncü günümüzü müze sonrası çalışmaya ayırıyoruz. Müze sonrası çalışmalarda genellikle ellerindeki nesneyle ilgili olarak broşür, afiş hazırlamaları ya da bir reklam filmi çekmelerini istiyoruz. Farklı yöntemleri onlara uygulamalı olarak gösteriyoruz. Peşinden bazen ortak akıl çalıştay dediğimiz swot analizleri yapıyoruz. Yani müze eğitimini yaygınlaştırması için Türkiye'de neler yapılması gerekir, bununla ilgili Türkiye'nin avantajları dezavantajları ya da sorunları, önerileri üzerine çalışmalar yapıyoruz. Tabii ki bunlar aynı zamanda bizim araştırmalarımız içinde veri kaynağı olmuş oluyor. Son gün belli branşlarda kendilerinin bir müze etkinliği planlamasını ve bize sunmasını istiyoruz. Orada biz de

süpervizörlük yapıyoruz onlara. Bunu yaparken de biz bir ekip olarak karşılarında bulunuyoruz. Hem program geliştirmeci hocamız hem ölçme hem eğitim psikoloğu hocamız, müze eğitimcileri aynı zamanda da daha önce lisansüstü eğitim alan arkadaşlar ve katılımcı diğer öğretmenler de dâhil herkes fikrini, önerilerini söylüyor ve böylece de eğitimi bitiriyoruz.

Soru 9. MEB'in bu çalışmayı yapmadaki beklentisi nedir? Sizin beklentilerinizle bu beklentilerin uyuşmadığı noktalar var mı?

Başlarda tabii tereddüt ettiğiniz konular oldu ama özellikle Milli Eğitim Bakanı buna sahip çıktı. Kültür Bakanı ve İlber Ortaylı da gelip bu projenin Türkiye için gerekli olduğu konusunda görüş bildirerek Topkapı Müzesi'nde tanıtımına katkı sundular. Hepsi bu konuda düşüncelerini söylediler ve hepsi de müze eğitiminin hayallerinde olan bir şey olduğunu bize belirttiler. Tabii ki bu bizim motivasyonumuzu yükseltti. Bizim motivasyonumuzu yükselten bir konu da bana teklif geldiği zaman benim genel müdür ile müdürlükteki çalışan arkadaşlara görüşmemizde iletmişim, bu bir ekip çalışmasıdır, ekibimizi biz kurarız ve biz birlikte çalışırız isteğimin kabul edilmesi oldu. Onların samimiyeti bizi çok etkiledi. Sonuçta biz ülkemiz için çalışıyoruz ve bu projeyi ne kadar çok insan öğrenirse ne kadar çok insan bundan yararlanırsa bunun Türkiye ve geleceğimiz için önemli olduğunu düşünüyoruz. Çünkü biz eğitimciler biliyoruz ki okul eğitimi artık yetmiyor ve okul eğitiminin sınırlılıkları yeni yetişecek nesillerin reddiyle karşılaşılıyor.

Soru 10. Bu eğitimler sonucu öğretmenlerde, biz de bir müze eğitimcisi kadar müze eğitimi biliyoruz düşüncesi hâkim olur mu?

Çalışma sırasındaki ilk konuşmama hep şunu söyleyerek başlıyorum; bir insanın bir alan uzmanı olabilmesi için en az dört yüz elli-beş yüz saat eğitim alması gerekir ve bir proje yapması gerekir. Siz bunun kırk saatini aldınız diyorum. Gönül ister ki bu arkadaşlar bu konunun uzmanı olsunlar. Böyle bir şey istedikleri takdirde biz her zaman yanlarında olacağız. Çünkü her zaman eğitim ille de okulda alınacak diye bir şey söz konusu değil. Bazen insan okul dışında da kendini çok iyi yetiştirebilir, pek çok insandan da daha iyi konumda olabilir. Her şey okuldaki eğitim değildir. Yeter ki insan istesin, kendini yetiştirsin. Bunun için fırsatlar yaratsın. Yani olabilir niye olmasın, ben karşısında değilim.

Bu eğitimlerin başından beri öğretmen arkadaşlara, siz öğretmensiniz, her şeyden önce öğretmen olduğunuz için çocuklarla gençlerle nasıl çalışılacağı konusunda da bilgi sahibisiniz, onun için güvenebileceğimiz en iyi grup sizsiniz diyorum. Çünkü öğretmen artık kendini bu konuda yetiştirmiş insandır. Dolayısıyla alan bilgisi konusunda bazı eksikleriniz olabilir, bunları da tamamlayarak faaliyetlerinizi sürdürebilirsiniz diyorum. Müze profesyoneli, arkeologlar, sanat tarihçileri müzecilik alanını çok iyi biliyorlar ama eğitimi bilmiyorlar. Öğretmen de eğitimi çok iyi biliyor, çok iyi bir pedagojik formasyonu olabilir ama alanı yeterince bilmiyor. Dolayısıyla herkesin eksikliğini tamamlaması gerekir.

Soru 11. Son olarak müze eğitimi konusunda müzelerin performanslarını nasıl buluyorsunuz?

Özel müzeleri daha iyi buluyorum açıkçası ama özel müzelerin eğitim departmanları ile ilgili de iki araştırma yaptım, hiç de iç açıcı sonuçlar çıkmadı. Çok şey yapıyorlar ama özellikle personelin memnuniyeti konusunda bence onlara yeterince değer vermiyorlar ve müze eğitimcileri hak ettikleri ücreti alamıyorlar. Müze eğitimcilerini mesai saatlerinin çok çok daha üstünde çalıştırıyorlar. Bunun için bu konularda henüz Türkiye’de özel müzelerde sıkıntı var. Çok uzun süre çalışıyorlar, çok fazla çalışıyorlar ve karşılığında aldıkları ücret onların geçimlerine yetecek bir ücret değil. Bu ücret politikalarının tekrar gözden geçirilmesi gerekir. Devlet müzelerine baktığımız zaman da yaptıkları pek çok işin yanında gönüllü olarak öğretmenlik yapmaya çaba sarf eden müzeciler var, tabii ki bunlar da ekstra zaman harcamış oluyorlar. Onun için bu konuların bir masaya yatırılıp tekrar gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi gerekiyor. Eğitim öyle hemen yapıverin, hadi şunu da şöyle geçiştiriverin denilecek bir şey değil. Verdiğiniz her eğitimin izleri verdiğiniz grup üzerinde kalacaktır mutlaka. Çünkü müze eğitimi çok etkileyici bir eğitimidir. Özellikle müzede alınan eğitim kişileri çok etkiler. Katılımcı isterse çok yaşlı olsun isterse çocuk olsun. Dolayısıyla her eğitim veren kişi verdiği eğitimin sorumluluğunu üstlenmeli ve katılımcılara bilgi konusunda zarar vermemelidir. Kalıcı bilgi veriyor çünkü o kalıcı bilginin doğru bilgi olması ya da beden dili ile ruh haliyle, ona verdiği mesajla coşkusu geçirmesi lazım. Çok yorgun, sürekli çalışan, iki saatte bir grup değiştiren bir kişinin ruh halini beş seanstan sonra düşünün. Ben pek çok özel müzede çalışan arkadaşın insanüstü çaba sarf ettiğini düşünüyorum.

Teşekkürler.

Ben teşekkür ederim.